

ІДЕЯ «ПЕРЕДМУР'Я ЄВРОПИ» В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ПРОТИСТОЯННІ ЗА СХІДНУ ГАЛИЧИНУ ПІД ЧАС ПАРИЗЬКОЇ МИРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

На момент завершення Першої світової війни одним з головних мотивів східної політики Антанти було намагання зупинити поширення більшовизму. Ця обставина призвела до актуалізації концепту «передмур'я Європи», до якого зверталися українські та польські дипломати під час Паризької мирної конференції. На той час ідея антиросійського «паркану» уже мала давню історію, на яку у дослідженні звертається окрема увага. Попри байдужість Антанти до українського варіанта «передмур'я» тези, висловлені вітчизняними дипломатами під час мирного конгресу, знайшли згодом своє відображення у творчості українських політиків та науковців міжвоєнного періоду.

Ключові слова: передмур'я, Паризька мирна конференція, дипломатія, більшовизм.

Постановка проблеми та її актуальність. Ідея «передмур'я Європи» відіграла вирішальну роль у визначенні долі Східної Галичини на Паризькій мирній конференції (надалі – ПМК). Як українські, так і польські делегати запевняли представників Антанти у тому, що саме їхня країна захистить Європу від наступу Червоної Армії, але необхідною умовою для цього є володіння територією Східної Галичини.

При цьому варто зазначити, що польська та українська концепції «передмур'я» почали формуватися задовго до ПМК. Кожна з цих концепцій мала свою особливу історію, але їхня суть, висловлена дипломатами на мирному конгресі, була разюче схожа. Саме тому дуже цікаво порівняти ефективність цих ідей з точки зору рішень західної дипломатії.

Тичка Ганна-Меланія Ігорівна, магістр історії, аспірант кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

© Тичка Г.-М.І., 2016

Під час ПМК завдяки зусиллям українських дипломатів остаточно сформувався і набув популярності той образ «передмур'я», який згодом використовувався у працях Д. Донцова, О. Терлецького, Б. Крупницького та С. Томашівського. Таким чином, без розуміння ролі, яку відіграв образу «передмур'я» в українсько-польському протистоянні, неможливо повною мірою осмислити творчий доробок багатьох пізніших українських мислителів.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Досі історики звертали увагу на цю тематику здебільшого побіжно. Інтерес дослідників «польського передмур'я» (як-от Януш Тазбір [23] та Пауль Кнолл) був зосереджений переважно на історії «antemurale» у XV–XVIII ст. Українські дослідники, наприклад, Іван Лисяк-Рудницький [3] та Наталя Яковенко [14], писали про вживання концепту українського «заборол» у міжвоєнний період.

Мета та завдання дослідження. Нижче ми спробуємо проаналізувати еволюцію ідей українського та польського «передмур'я Європи», порівняти їхню суть та вплив цих концепцій на рішення Антанти щодо окупації Польщею Східної Галичини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «передмур'я» є дослівним перекладом латинського слова «antemurale». Воно вживається у Біблії у книзі пророка Ісаї та у книзі «Плач Єремії». Обидва пророки застосовували це поняття до Єрусалиму, який вважали передмур'ям істинної віри [5].

У Середні віки з'явилося поняття «antemurale Christianitatis», яке використовували щодо країн, котрі захищали європейську цивілізацію від нападів іновірців. «Передмур'ям Європи» від арабів вважалася Іспанія, проти татар та турків (у різні часи) – Візантія, Угорщина, Польща, і навіть Австрія. У 1323 р. польський король Владислав I Локетек у листі до авіньйонського папи Іоана XXII писав, що «щитом» проти татарських орд є Галицько-Волинське князівство [23, с. 8].

Термін «передмур'я християнства» щодо Польщі почали застосовувати приблизно у XV ст. Польську Корону здебільшого вважали «передмур'ям» проти татар та турків. Однак, у багатьох джерелах вже з XV ст. згадується також і третій ворог – Московія [23, с. 18].

На перший погляд, ця країна зовсім не підходить на роль ворога християнського світу, бо ж росіяни як православні самі до нього належать. Але у зв'язку з тим, що поняття «передмур'я християнства» не було чітко детермінованим, кожен промовець міг вкладати у нього свій власний зміст. Тож у деяких джерелах «передмур'я» розглядають як бастион усього християнства (і православ'я в тому числі), а подекуди – лише як щит католицизму (тоді православ'я, як і протестантизм, зараховується до ворогів «істинної віри»).

Польщу не рідко трактували також як бастион свободи проти країн східного деспотизму. У цьому контексті Росію ставили в один ряд із Туреччиною. Такий погляд набув особливої актуальності у XIX ст. і знайшов відгук навіть у роботах Карла Маркса та Фрідріха Енгельса, котрі вважали Польщу бастионом Європи саме проти азіатського деспотизму та реакційного консерватизму [23, с. 127].

Ідея Польщі як «передмур'я» пропагувалася здебільшого самими поляками. Причиною популярності цього образу була як національна гордість, так і розуміння того, що абстрактна ідея «польського *antemurale*» може приносити цілком реальні політичні та матеріальні дивіденди.

Ще з XV ст. Польща саме під цим приводом випрошувала у Ватикану податкові пільги та грошові позики [23, с. 17]. А у XIX ст. польська еліта намагалася переконати європейських політиків, що їхні країни в боргу перед Річчю Посполитою, тож зобов'язані посприяти її відродженню.

Щодо української історичної міфології, то у ній ідея «передмур'я» не відігравала такої значної ролі, як у Польщі. Козаків переважно розглядали як захисників суто українського народу і православної віри. Саме тому в джерелах козацького часу трудно відшукати тези про роль українців у захисті цілої Європи від варварів.

Проте, уже наприкінці XIX ст. козацьку традицію почали відчитувати зовсім по-іншому. Наприклад, Михайло Грушевський у першому томі «Історії України-Руси» (1896) стверджував, що у минулому український народ був «заборолом європейської культури від азійських орд» [2, с. 12]. Таким чином, відбулася аплікація терміна «передмур'я» до української історії. Наступним кроком мало стати застосування цього концепту для опису подій сучасності та прогнозів на майбутнє. Ця тенденція прослідковується у брошурі Івана Пулюя «Україна та її міжнародне політичне значення» (1915). У ній стверджувалося, що Україна «[...] колись зі своїми запорізькими козаками була бастионом проти московитів, турка і татар і тепер може стати твердиною проти «окозачування» Європи» [6, с. 5]. Із подальшого тексту можна зробити висновок, що І. Пулюй під «окозачуванням Європи» мав на увазі наступ російської армії, проти якого на боці Центральних держав мали б боротися війська незалежної України. Таким чином, згадана брошура є одним із найдавніших прикладів антиросійської концепції українського «передмур'я».

Наприкінці Першої світової війни ідея польського «antemurale» також набула нового звучання. Уже в перші місяці польсько-українського конфлікту почало намічатися порівняння сучасного ворога із давніми противниками. 22 листопада газета «Kurjer Lwowski», повідомляючи про звільнення Львова від українців, писала: «Ми зітхнули з полегшенням, так ніби після відбиття нападу давніх орд татарів чи хрестоносців» [18]. Таким чином, відбувається сприйняття політичних реалій через призму історичного міфу, що згодом призведе до його перетворення на політичну доктрину нової Польської Держави.

У наступні місяці наново актуалізований концепт польського та українського «передмур'я» чекала суттєва модифікація: тепер кожна з цих країн почала позиціонувати себе як «бастион Європи проти більшовиків».

На час відкриття Паризької Мирної конференції однією з найважливіших проблем, що турбували європейців, було стрімке поширення більшовизму на сході континенту.

Червона Армія, наступаючи в західному напрямку, не приховувала свого наміру здійснити світову революцію, а серед робітників європейських міст масового поширення набували комуністичні ідеї. Як наслідок, у березні 1919 р. було встановлено комуністичний режим в Угорщині. Цей острівець комунізму від російського більшовицького моря відділяла вузька смуга територій, які перебували під контролем Чехо-Словаччини та українських державних утворень. Західні країни побоювалися, що Червона Армія намагатиметься прорватися через цю смугу. Успіх такої операції дозволив би їй без перешкод здійснити комуністичну революцію у Західній Європі. Ці тенденції лякали як європейських політиків, так і пересічних громадян, котрі побоювалися масових заворушень, грабунків та продовження Великої війни.

Цілком логічно, що у такій ситуації особливо актуальним ставало питання, хто ж зупинить більшовицьку інвазію. Як українські, так і польські дипломати навперебій намагалися переконати світові держави у тому, що саме їхня країна стане «передмур'ям Європи» проти більшовицької навали.

Попри те, що польські війська розпочали активні бойові дії з Червоною Армією щойно навесні 1919 р., [21] ідея «польського передмур'я проти більшовизму» набула популярності ще у січні. Американський лейтенант Реджінальд Фостер, який перебував у Варшаві у складі місії Червоного Хреста, у своєму звіті від 11 січня стверджував, що Польща є «єдиним забором проти большевизму» [8, с. 186], тому ця країна повинна терміново отримати матеріальну та кадрову допомогу від країн Антанти.

Подібну тезу висловив польський політик Ігнаци-Ян Падеревський у листі до американського полковника Едварда Хауза (Edward M. House), який був на той час радником Вудро Вільсона. Він стверджував, що коли Антанта зволікатиме із наданням польському війську необхідної допомоги, то «ціла цивілізація може перестати існувати. Вислід цієї війни може мати свій кінець тільки у перемозі [над] варварством по цілій Європі» [8, с. 188].

Тим часом, для українців боротьба із більшовиками уже була реальністю.

Як відомо, наприкінці грудня 1918 р. РНК більшовицької Росії розпочав військову агресію проти Директорії УНР. 5 лютого 1919 р. більшовицькі війська зайняли Київ. У газеті «Стрілець», яку для українського галицького війська видавав поет Василь Пачовський, цю подію описували як «третьій напад монголів на Київ» [12]. У такій ситуації порівняння більшовиків з монголами є дуже знаковим, бо це прямий натяк на ті часи, коли в середньовічній Європі вперше заговорили про «передмур'я» на сході континенту. І тоді однією із країн цього передмур'я було Галицько-Волинське князівство.

Станом на початок січня 1919 р. об'єднана Українська Народна Республіка вела війну на два фронти: проти Червоної Армії та поляків. Українські політики розуміли, що без іноземної підтримки побороти більшовиків не зможуть, тож вирішили просити допомоги у країн Коаліції.

Спершу українські дипломати вели переговори з місією Антанти в Одесі, на чолі якої стояв французький полковник Поль Фрайденберг. Сюди українська делегація їздила двічі: наприкінці січня і на початку лютого 1919 р. [1, с. 8]. Друга спроба домовитися мала місце 27 лютого під час візиту до Ходорова місії під проводом генерала Жозефа Бартелемі [9, с. 24].

В обох випадках представники Директорії пропонували Антанті допомогу у боротьбі з більшовиками, а натомість за це просили фінансової та військової підтримки і припинення бойових дій у Східній Галичині.

Основною вимогою представників Антанти також було припинення сутичок із поляками. Однак умови, на яких ці сторони пропонували завершити згаданий конфлікт були діаметрально протилежні. Українці вимагали для себе цілої Галичини разом зі Львовом, а представники Антанти нав'язували їм угоду про передачу полякам як столичного міста, так і Дрогобицько-Бориславського нафтового басейну.

В результаті склалася ситуація, в якій кожна сторона вважала Галичину необхідним елементом антибільшовицької боротьби.

У телеграмі до президента США Вудро Вільсона від 4 березня 1919 р. український дипломат Василь Панейко так характеризував демаркаційну лінію, запропоновану Ж. Бартелемі: «цим рішенням наша держава позбавлена [...] значної частини своєї території [...] втратила би [...] основу свого існування і не могла би [...] зорганізувати своєї армії, потрібної для забезпечення границь Української Народної Республіки від Сходу» [9, с. 36].

Водночас, польські ЗМІ активно тиражували тезу про те, що втрата Галичини спричинить вибух анархії у польському суспільстві, його більшовизацію та падіння польського уряду [9, с. 165]. В одному із польських сатиричних журналів у березні 1919 р. вказувалося, що більшовизм у Польщі запровадить коаліція «нехай нам тільки заберуть Тешин, Ёданськ і Східну Галичину» [25].

Але схожість є не лише в цьому. Позиція, яку займали українці, була, фактично, такою ж, як і в поляків: обидві сторони вимагали взамін за боротьбу із більшовиками амуніції, грошей і територіальних поступок.

Саме з Одеси та Ходорова бере свій початок ідея «українського передмур'я» проти більшовизму.

Особливо активно ця концепція вживалася українськими дипломатами на Паризькій мирній конференції. Причину популярності цього образу пояснив М. Лозинський у своїй праці «Галичина в рр. 1918–1920». Ось як він описував ситуацію, що склалася: «члени Делегації, що мали зв'язки в кругах Мирової Конференції, відповідали, що коли Мирової Конференція взагалі цікавиться нами, то тільки зі становища боротьби з большевизмом як соціально-культурною небезпекою для Європи, і тому треба висувати на перше місце власне сю сторону справи; коли ж ми будемо говорити тільки про наше національне визволення, то з нами й говорити не захотять» [4, с. 115].

Українські дипломати дотримувалися цієї лінії фактично до кінця червня 1919 р. Дуже яскраво їхні погляди проступають у заяві спеціальної делегації в справі перемир'я від 12 травня: «Скріплюючи постійно протибольшевицький фронт, від границь Румунії до Прип'ятських болот, правительство Західньо-Української Республіки сповняє частину тої історичної місії, яку накладає йому історія його країни» [10, с. 37]. Та ж сама позиція, щоправда, дещо лаконічніше сформульована, проступає у заявах української дипломатії на засіданнях Міжсоюзної комісії для укладення українсько-польського перемир'я під головуванням Луїса Боти та у численних нотах, які українська делегація надсилала закордонним політикам найвищого рангу. І навіть коли українських представників запросили на засідання Ради Чотирьох, яке відбулося 22 травня 1919 р., В. Панейко у своєму виступі перед її членами висловив ту ж саму ідею: «Ми бажаємо спинити бої з Поляками і ми це заявляли раніше багато разів. Ми хочемо звернути всі свої сили проти большевиків» [10, с. 89].

Описані вище заяви були дуже чіткими, проте цього було не достатньо. Для того, щоб переконати іноземних дипломатів у справедливості своїх вимог, як українці, так і поляки мусіли вести активну видавничу та журналістську роботу. Велику роль у створенні проукраїнського інформаційного простору відіграло Українське пресове бюро в Парижі, засноване Григорієм Сидоренком. Тричі на тиждень воно видавало «Інформаційний бюлетень», а також публікувало книги, брошури, та інформаційні листки [7, с. 1070]. У цих виданнях також часто прослідковується ідея «українського передмур'я».

Наприклад, у серії «Українські питання» вийшла друком праця під назвою «Україна і Мирна конференція», автором якої був Станіслав Дністрянський, творець проекту Конституції ЗУНР. Книга публікувалася французькою мовою, а, отже призначалася для іноземної аудиторії. У ній автор неодноразово наголошував, що більшовизм «суперечить

природі українського народу» [15, с. 37], тож «український народ не має причин бути більшовиками» [15, с. 37]. Таким чином, на думку автора, лише українці спроможні зупинити комуністів і зробити так, «щоб більшовизм обмежився цим [російським. – Т.Г.] народом» [15, с. 77].

«Впродовж століть Україна була змушена захищатися від завойовницьких воєн монголів, татарів та турків і цим накликати на себе великі заслуги у історії європейської культури» [15, с. 77] – підсумовував С. Дністрянський. Тут бачимо уже цілком сформовану ідею «українського передмур'я», дуже схожу на її польський варіант.

Щодо поляків, то вони продовжували застосовувати свою риторику «більшовицького передмур'я» впродовж усієї Паризької мирної конференції. Наприклад, під час засідань комісії під проводом Луїса Боти Роман Дмовський висловився так: «Польща ставить собі дві цілі: помагати альянтам устabilізувати мир і берегти власне існування. Польща дуже вдячна альянтам за їх ранішу допомогу для неї, але треба підкреслити, що альянти не мають ніякої виконної сили в Східній Європі і що внаслідок того Польща мусить продовжувати боротьбу проти більшовимому власними засобами» [10, с. 16].

Як наслідок, склалася ситуація, коли і українська, і польська сторона позиціонувала себе як «передмур'я Європи проти більшовизму». За таких обставин взаємні звинувачення були неминучими. «Боротьба проти большевиків є для польської влади тільки претекстом, який лише представляють, бо ж ніхто не може заперечити факту, що польська армія цілком не веде війни проти большевиків, а тільки проти Українців» [9, с. 178] – стверджували українські дипломати у телеграмі до делегації США від 23 квітня 1919 р. У свою чергу, представники Польщі запевняли дипломатів Антанти, що українські війська масово піддаються більшовицькій пропаганді.

Певні протиріччя виникали також між різними політичними угрупованнями у самій Польщі. Ідею Польщі як «передмур'я» і «бастіону» послідовно обстоювали пред-

ставники Народнової демократії. А оскільки саме вони, здебільшого, і представляли польські інтереси у Парижі, то не дивно, що ідея «передмур'я» стала там однією з ключових тез.

Польські соціалісти не зважаючи на прихильність К. Маркса і Ф. Енгельса до ідеї «польського передмур'я» засуджували аплікацію цього концепту до реалій Другої Речі Посполитої [23, с. 127]. В одній зі статей, опублікованих у соціалістичній газеті «Dziennikludowy» у квітні 1919 р. йдеться про те, що абстрактний титул «передмур'я» коштує Польщі цілком реальних життів її співгромадян та фінансових збитків, а війна з більшовиками є небезпечна для польської державності [16].

Кращим рішенням, на думку прихильників Ю. Пілсудського, було «міжмор'я». Цей план полягав у об'єднанні держав, які знаходилися між Чорним та Балтійським морем, у федерацію, яка мала б спільно чинити опір російському імперіалізму (не важливо, правому чи лівому). І серед цих держав важливе місце відводилося також і Україні. Що правда, ця Україна бачилася полякам з кордоном по р. Збруч і у федерації з Польщею. Але тут важливо інше. У концепції «міжмор'я» Польщу від потенційного російського нападу захищали території України, Литви та інших федеративних суб'єктів [24]. Таким чином, Польща могла позбутися своєї матеріально збиткової ролі «передмур'я».

Українсько-польський союз проти більшовиків у 1920 р. був спробою частково втілити у життя концепцію «міжмор'я». Але на Паризьку мирну конференцію ідея Польської федерації фактично не вплинула. Крім українських та польських дипломатів була ще третя сторона взаємодії, а саме країни Антанти. Уся ця дипломатична гра була розрахована саме на них. І головним завданням і українських, і польських дипломатів було переконати Антанту у своїй правоті.

Як українська, так і польська точка зору знайшла своїх прихильників серед іноземних експертів, дипломатів та військових. Наприклад, французький генерал Анрі Альбі (Henri Alby), присутній на нараді Найвищої Ради

21 травня 1919 р., аргументовано доводив, що українці дійсно борються з більшовиками, стримуючи водночас натиск польських та румунських військ [8, с. 80]. Його прямою протилежністю був військовий, маршал Франції Фердинанд Фош, який на засіданні Найвищої ради стверджував, що Українці знаходяться в порозумінні з большевиками [9, с. 173]. Серед французьких публіцистів також спостерігалися схожі протиріччя: журналіст Жан Пелісі, який відвідував Київ у 1917 р., порівнював С. Петлюру із Джузеппе Гарібальді [22] в той час, як починаючий полоніст Анрі Грапшен у своїх творах описував українців як патологічно примітивних гайдамаків-садистів [17, с. 58]. «Галичина завжди була найвразливішою точкою польського східного фронту. Вона відіграла головну роль у захисті Заходу проти натиску всіх варварів, які у різні епохи намагалися прокласти собі дорогу у центральну Європу. Приєднати Галичину до України означало б зруйнувати усю історичну справу Польщі і посприяти регресу цивілізації» [17, с. 69] – стверджував А. Грапшен у праці «Поляки і русини. Питання Галичини». Політичні вподобання цього публіциста були тим важливіші, що він належав до «Комітету досліджень», який мав значний вплив на французьку делегацію під час мирного конгресу.

У такій ситуації не дивно, що вплив ідеї «польського передмур'я проти більшовизму» виявився вирішальним. Ця тенденція дуже добре помітна у меморіалі міністра закордонних справ Великобританії Артура Бальфура, якого він виголосив 18 червня 1919 р. Британський політик визнавав, що польська військова окупація може зашкодити галицьким українцям, але вона є необхідною для захисту населення від більшовиків, котрі, як стверджували польські інформатори у Парижі, уже перейшли р. Збруч і наступали далі на захід [11, с. 11–12].

Ті самі мотиви лягли в основу відомої телеграми, яка від імені Найвищої Ради дозволяла польським військам окупувати Галичину аж по р. Збруч «щоб забезпечити особи і майно мирного населення Східної Галичини проти небезпек, які їм грозять від більшовицьких банд» [11, с. 47].

Звісно, у своєму рішенні Антанта керувалася не лише інформацією, отриманою від польської пропаганди. Важливим чинником був дійсний стан справ. Тобто найбільший інтерес викликала у західних дипломатів та країна, яка, маючи стабільний уряд, на даний момент часу показувала значні результати у боротьбі з більшовизмом навіть без сторонньої допомоги. Ясна річ, що наступ більшовиків на Київ взимку 1919 р. та безуспішні весняні бої на Правобережжі суттєво погіршили шанси України на західні дотації.

Фактично, свій вибір Антанта зробила ще задовго до окупації Східної Галичини поляками. Уже відправивши до Польщі армію Юзефа Галлера, на яку витрачено багато коштів, Коаліція була впевнена, що саме офіційна Варшава очолить боротьбу проти більшовизму. Українці могли приєднатися до польського «передмур'я», але тільки прийнявши умови, поставлені Антантою. Саме такий план пропонував генерал Ж. Бартелемі представникам ЗУНР у лютому 1919 р. «[...] з нашою допомогою ви переможете большевиків, відзискаєте завойовану [ними] територію[...]» [9, с. 26] – казав він. Але для цього українці повинні були погодитися на неприйнятну для них «лінію Бартелемі». Відмова від перемир'я означала, фактично, відмову від статусу «передмур'я».

Отримавши телеграму він найвищої Ради від 25 червня 1919 р., польська сторона без зволікань скористалася дозволом на окупацію Східної Галичини, а в подальших дискусіях ставила акцент на те, що питання статусу цих територій є внутрішньою справою Польщі і Антанта не має права у неї втручатися [20].

Роль концепту «передмур'я» у другій половині 1919 р. добре ілюструє резолюція «громади Львова» до представників Антанти, створена 26 вересня. Причиною для її написання стало обурення поляків бажанням Антанти затвердити проект автономного статуту Східної Галичини, згідно з яким встановлювалося тимчасове (провізоричне) приєднання цієї території до Польщі із перспективою проведення плебісциту. У третьому пункті резолюції було

написано: «населення [...] не допустить, щоб її [Галичини – Т.Г.] належність до Польщі була ким-небудь поставлена під сумнів» [20]. П'ятий (і останній) пункт гласить, що присутні не можуть повірити, що Коаліція хотіла б скривдити Польщу у момент, коли «переможні польські загони на сході заслоняють цілу Європу і цивілізацію Заходу від диких орд більшовиків» [20]. Таким чином, аргумент «передмур'я» відступає на другий (точніше, навіть на п'ятий) план перед аргументом про недопущення зовнішнього втручання у справи Польщі.

Попри це, не означає, що концепт польського «antemurale» втратив свою актуальність. Його повторна популяризація відбулася під час війни з більшовицькою Росією у 1920 р. і до кінця міжвоєнного періоду він залишався предметом польської національної гордості. Українські мислителі згадували про нього також у контексті переосмислення досвіду Українських визвольних змагань та складання виграшних стратегій для майбутнього. Наприклад, Д. Донцов обговорював цю ідею у праці «Підстави нашої політики» (1921), а Омелян Терлецький – у книзі «Україна забором Європи» (1930). У 1928 р. Степан Томашівський стверджував, що «без витворення європейського типу Українця не можна уявити собі успішну бар'єру проти уральських подувів» [13, с. 28]. Тут уже бачимо тенденцію до об'єднання польського та українського «передмур'я», що можна розглядати як алюзію на ідею «міжмор'я». Із ідеї українського «заборолла» виводиться також концепт «України між Сходом і Заходом». Згідно з ним, українські землі є не територією кордонів, а місцем взаємопроникнення культур. Ця ідея відіграла важливу роль у політичних поглядах В'ячеслава Липинського і стала предметом дослідження для Ігоря Шевченка та Івана Лисяка-Рудницького.

Із описаного вище можна зробити декілька дуже важливих *висновків*. Насамперед, варто зазначити, що термін «antemurale» є по-справжньому універсальним, бо впродовж століть ідея «бастіону Європи проти східних варварів» залишається такою ж актуальною. Водночас,

кожен політик, який вживає цей термін стосовно тої чи іншої країни, керується перш за все власними політичними вподобаннями та інтересами своєї країни.

Як відомо, роль «передмур'я Європи» завжди передбачала певні пільги для країни-«бастіону». Саме тому під час ПМК польські та українські дипломати так наполегливо переконували Антанту у тому, що саме їхня країна захистить західну цивілізацію від більшовизму. Країна, яка отримала б цей титул від Антанти, могла претендувати на матеріальну допомогу від альянтів, а також на позитивне вирішення своїх територіальних домагань.

У своєму рішенні щодо долі Східної Галичини очільники держав Антанти справді керувалися думкою про створення «передмур'я проти більшовиків». Але, скоріш за все, ця концепція остаточно викристалізувалася у їхніх планах ще на початку 1919 р., якщо не раніше. Саме тому аргументи українських та польських дипломатів не могли радикально вплинути на результати ПМК.

Важливим наслідком українсько-польських суперечок щодо «передмур'я» стало остаточно формування української ідеї «заборона Європи», яке відіграло важливу роль у інтелектуальному житті українців міжвоєнного часу.

1. *Борщак І.* Європа й відродження України / Ілько Борщак // Літопис Червоної Калини. – 1936. – № 11. – С. 8–12.
2. *Грушевський М.С.* Історія України-Руси. – Львів, 1904. – Т. 1. – 628 с.
3. *Лисяк-Рудницький І.* Україна між сходом і заходом; Формування українського народу й нації / Іван Лисяк-Рудницький. – Київ: Українська прес-група, 2012. – 63 с.
4. *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920 / Михайло Лозинський. – Українська революція. Розвідки і матеріали. Книга п'ята. – 1922. – 228 с.
5. Плач Єремії 2:8 // Святе Письмо / пер. Івана Хоменка. – Рим, 1963. – 1430 с.
6. *Пулюй І.* Україна та її міжнародне політичне значення [Електронний ресурс] / пер. з нім. І.Х. Гайнца. – Режим доступу: tntu.edu.ua/storage/news/00002095/BookPuluj.pdf. – 23 с.

7. *Сидоренко Г.* Звіт голови делегації Української Народної Республіки на Паризькій мирній конференції про події 1919 р. // Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців / О. Добржанський В. Старик. – Одеса: Маяк, 2008. – С. 1067–1074.
8. *Стахів Матвій.* Західня Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної боротьби і дипломатичної оборони в 1918–1923 / Матвій Стахів. – Скрентон: Український робітничий союз, 1960. – Т. 3. – 200 с.
9. *Стахів Матвій.* Західня Україна. – Т. 4. – 192 с.
10. *Стахів Матвій.* Західня Україна. – Т. 5. – 192 с.
11. *Стахів Матвій.* Західня Україна. – Т. 6. – кн. 1 – 220 с.
12. Стрілець. Часопис для українського війська. – Станиславів. – 1919, 19 лютого.
13. *Томашиівський С.* Десять літ українського питання в Польщі. Переклад стенограми відчиту улажденного «Інститутом дослідів національних справ» у Варшаві 12.IV.1929. – Львів: Накладом автора, 1929. – 48 с.
14. *Яковенко Н.* Україна між Сходом і Заходом: проекція однієї ідеї // Паралельний світ: дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. – Київ, 2002. – С. 333–365.
15. *Dnistrianskyi S.* L'Ukraine et la Conférence de la Paix. – Les Questions Ukrainiennes. № 5. – 124 p.
16. Dziennik ludowy. – Lwów. – 1919, 8 kwietnia.
17. *Grappin H.* Polonais et Ruthènes. la question de Galicie / Henri Grappin. – Paris: Impr. de Vaugirard, 1919. – 72 p.
18. Kurjer Lwowski. – Lwów. – 1918, 22 listopada.
19. Kurjer Lwowski. – Lwów – 1919, 3 kwietnia.
20. Kurjer Lwowski. – Lwów. – 1919, 28 września.
21. *Mieloch P., Nowaczyk J.* Przebieg wojny polsko-sowieckiej [Електронний ресурс] / Przemysław Mieloch, Joanna Nowaczyk. – Режим доступу: http://www.zolnierzewolnosci.pl/porta1/pl/Wojna_Polsko_Sowiecka.html.
22. *Pélissier J.* Ce qui s'est passé en Ukraine. Justice au Garibaldi Ukrainien, Petlioura: Lettre ouverte à M. Gustave Hervé et Fragment o'histoire ukrainienne / Jean Pélissier – Série «Union des Nationalités». № 45. – Lausanne: Libr. Centrale des Nationalités, 1919. – 16 p.

23. *Tazbir J.* Polskie przedmurze Chrześcijańskiej Europy: mity a rzeczywistość historyczna / Janusz Tazbir. – Warszawa: Wydawnictwo Interpress, 1987. – 158 s.
24. *Saramonowicz A.* Cztery Córy i Międzymorze [Електронний ресурс] / Andrzej Saramonowicz. – Режим доступу: [http://www.wprost.pl/ar/438177/ Cztery-Cory-i-Międzymorze/](http://www.wprost.pl/ar/438177/Cztery-Cory-i-Międzymorze/).
25. *Szczutek.* Tygodnik satyryczno-polityczny. – Lwów. – 1919, 30 marca.

Надійшла до редакції 17.02.2016 р.

Рецензент: *Л.Ю. Пупльована*, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри світової історії нового та новітнього часу, Український католицький університет, м. Львів.

Тычка А.-М.І.

ИДЕЯ «ВНЕШНИХ УКРЕПЛЕНИЙ ЕВРОПЫ» В УКРАИНСКО-ПОЛЬСКОМ ПРОТИВОСТОЯНИИ ЗА ВОСТОЧНУЮ ГАЛИЧИНУ ВО ВРЕМЯ ПАРИЖСКОЙ МИРНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

К моменту завершения Первой мировой войны одним из главных мотивов восточной политики Антанты была попытка остановить распространение большевизма. Это обстоятельство привело к актуализации концепта «внешних укреплений Европы», к которому обращались украинские и польские дипломаты во время Парижской мирной конференции. В то время идея антироссийского «забора» уже имела давнюю историю, на которую в исследовании обращается особое внимание. Несмотря на безразличие Антанты к украинскому варианту «внешних укреплений», тезисы, высказанные отечественными дипломатами во время мирного конгресса, нашли впоследствии свое отражение в творчестве украинских политиков и ученых межвоенного периода.

Ключевые слова: укрепление, Парижская мирная конференция, дипломатия, большевизм.

Tychka H.-M.

THE IDEA OF «EUROPEAN BULWARK» IN THE UKRAINIAN-POLISH CONFRONTATION ABOUT EASTERN GALICIA DURING PARIS PEACE CONFERENCE

Attempt to stop the spread of Bolshevism was one of the main motives of Triple Entente eastern politics at the end of World War I. This circumstance led to actualization of «European bulwark» concept, which was used by Ukrainian and Polish diplomats during Paris Peace Conference. At that time the idea of anti-Russian «defense» already had long history, on which special attention in research was drawn. Despite indifference of Triple Entente towards Ukrainian version of «bulwark» statements expressed by national diplomats during peace congress subsequently found their reflection in works of Ukrainian politicians and researchers of interwar period.

Key words: building, the Paris Peace Conference, Diplomacy, Bolshevism.